

تأثیر تلفیق اصل زایگانیک در نمایش خلاق بر یادسپاری و بازآفرینی مفاهیم کتاب هدیه های آسمانی

جمشید حیدری^۱

مریم پورجمشیدی^{۲*}

حسین زنگنه^۳

چکیده

زمینه: کسب دانش ها و مهارهای مورد نیاز یادگیرندگان و به طور کلی تحقق اهداف کلاس های درس در گرو بهره گیری از روش های آموزشی خلاق و مناسب است. در این میان روش نمایش خلاق با استفاده از اصل زایگانیک نقش مؤثری ایفا می کند.

هدف: هدف از پژوهش حاضر، سنجش اثر تلفیق اصل زایگانیک در روش نمایش خلاق بر یادسپاری و بازآفرینی شناختی مفاهیم درس هدیه های آسمانی است.

روش پژوهش: نوع پژوهش، شبه آزمایشی با طرح پیش آزمون- پس آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش، کلیه دانش آموزان کلاس چهارم دخترانه شهرستان اسدآباد استان همدان بود که از این جامعه با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چندمرحله ای، ۲۰ دانش آموز در قالب گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. از دو آزمون یادسپاری و بازآفرینی شناختی به عنوان ابزار سنجش استفاده شد. فرآیند پژوهش به این صورت بود که قبل از شروع آموزش از هر دو گروه پیش آزمون به عمل آمد. سپس گروه آزمایش، ۸ مفهوم از مفاهیم درس هدیه ها را به روش نمایش خلاق در تلفیق با اصل زایگانیک و گروه کنترل همین مفاهیم را به روش نمایش خلاق بدون تلفیق با اصل زایگانیک آموزش دیدند. داده های جمع آوری شده نیز با استفاده از تحلیل کواریانس چندمتغیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها: نتایج این پژوهش نشان داد گروه های آزمایش و کنترل در یادسپاری مفاهیم با یکدیگر تفاوت معناداری نداشتند، اما در بازآفرینی شناختی مفاهیم، بین دو گروه تفاوت معنا دار مشاهده شد.

۱. دانشجوی دکتری رشته تکنولوژی آموزشی دانشگاه علامه طباطبایی (ره)، تهران، ایران jamshidheydari89@gmail.com

۲. استادیار دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران (نویسنده مسئول) maryamporjamshidi@gmail.com

۳. استادیار دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران Zangeneh@basu.ac.ir

نتیجه اینکه میزان بازآفرینی شناختی مفاهیم کتاب هدیه های آسمانی توسط دانش آموزانی که به روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زایگارنیک آموزش دیده بودند بیشتر از دانش آموزانی بود که با روش آموزش خلاق بدون تلفیق اصل زایگارنیک آموزش دیدند. همچنین نتایج نشان داد عملکرد دو گروه در یادسپاری مفاهیم یکسان بود و تفاوتی با هم نداشتند.

نتیجه گیری: با توجه به نتایج به دست آمده می توان گفت که روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زایگارنیک می تواند در بهبود وضعیت یادگیری دانش آموزان به ویژه در بازآفرینی شناختی مفاهیم موثر باشد.

کلید واژه ها: اصل زایگارنیک، نمایش خلاق، یادسپاری، بازآفرینی شناختی.

پیشگفتار

یکی از مهم ترین هدف های نظام آموزش و پرورش، تربیت دانش آموزانی توانمند در حل مساله ها و چالش های محیط واقعی با استفاده از آموخته ها است. اما در اغلب موارد مشاهده می شود که دانش آموزان قادر به بازآفرینی^۱ اطلاعات برای حل مسأله و چالشی که با آن روبه رو شده اند نیستند. با وجود نیاز به اطلاعات برای حل یک مسأله، چرا برخی از دانش آموزان اطلاعاتی را که به یاد سپرده اند، پس از مدتی فراموش کرده و یا این که قادر به بازآفرینی آن ها برای به کار بستن در موقعیت های واقعی نیستند؟ براود و نیوستورم^۲ و بالودین و فورد^۳ (۲۰۱۱) در مطالعه خود نشان دادند که فارغ التحصیلان مورد بررسی آن ها به خوبی نتوانستند از اطلاعات و مهارتی که آموخته بودند استفاده کنند (به نقلِ نعیمی، زارع، هرمزی، شقاقی و کاوه، ۱۳۹۱، ص ۲۳) عوامل متعددی در به یادسپاری^۴ تولید یا بازنمایی^۵ و بازآفرینی

1. Recreation
2. Broad & Newstorm
3. Balodine & Ford
4. Retention
5. Representation

شناختی^۱، حرکتی، مفاهیم، اصول و قوانین دخالت دارد که در این میان، طراحی آموزش و یکی از مهمترین عناصر آن یعنی روش آموزش می تواند از راه حل های مؤثر برای حل مشکل یادسپاری و بازآفرینی اطلاعات برای استفاده در موقعیت های واقعی باشد. روش ها و راهبردهای آموزشی، یکی از عناصر اصلی فرآیند طراحی آموزشی هستند. طراحی آموزشی، فرایندی نظام مند، پیچیده، خلاق، فعال که برای تولید برنامه های تربیتی و کارآموزی به روشی پایدار و قابل اعتماد برای رسیدن به هدف های مطلوب یادگیری به خدمت گرفته می شود. یادگیری فرآیندی فعال است که در آن یادگیرنده روابط معنا دار بین دانش جدید و فعلی خود ایجاد می کند. طراحی راهبرد و روش آموزشی از عناصر مهم ایجاد این نوع ارتباط معنادار است. این فرآیند، فرآیند یادگیری زایشی^۲ است. از مزایای این یادگیری، یادداری و بازآفرینی اطلاعات بعد از زمان های طولانی است (موریسون، روس و کمپ^۳، ۲۰۰۴).

در هر موقعیت آموزشی، مدرس یا طراح آموزشی می تواند با استفاده از طرق مختلف اقدام به ارائه محتوا، سازماندهی محتوا و اتخاذ تدابیر مدیریتی برای اجرای این تصمیمات کند که مجموع این اقدامات و تدابیر را روش های آموزشی می نامیم (فردانش، ۱۳۸۳). در صورتی که روش آموزشی مناسب در فرایند طراحی پیش بینی و اجرا شود، اطلاعات و رفتارها به بهترین شکل ممکن از جانب دانش آموز به یاد سپرده شده و بازتولید خواهد شد. یادسپاری و بازآفرینی از مؤلفه های نظریه یادگیری مشاهده ای^۴ آلبرت بندورا^۵ هستند. بندورا چهار فرایند مؤثر بر یادگیری مشاهده ای را نام برده است. فرایند توجه، به یادسپاری، تولید رفتاری و انگیزشی مراحل یادگیری مشاهده ای بندورا هستند. در فرایند به یادسپاری اطلاعات به طور

1. Cognitive Recreation
 2. Generative learning
 3. Morrison, Ross & Kemp
 4. Observational Learning
 5. Bandura

نمادی و به دو صورت تجسمی^۱ و کلامی^۲ ذخیره می شوند. در فرایند بازآفرینی، اطلاعات به دو شکل شناختی و حرکتی بازتولید خواهند شد (هرگنان و اولسون^۳، ۲۰۰۱).

دانش آموزان دبستانی مانند سایر دانش آموزان با مشکل یادسپاری و بازآفرینی اطلاعات روبرو هستند. این دانش آموزان مطابق با نظریه پیازه در مرحله عملیات عینی قرار دارند (منصور، ۱۳۸۶). عناصر یادسپاری و بازآفرینی با حیطه نگرشی که ماندگاری و پایداری اطلاعات از مولفه های اساسی آن است در ارتباط مستقیم قرار دارند. محتوای کتاب هدیه های آسمانی نیز با مفاهیمی مانند نظم، وحدت، خیرخواهی، شکرگزاری، ناظر بودن، پاک و منزّه بودن، توکل، امید، و اخلاص در حیطه عاطفی و نگرشی قرار دارد. چگونه می توان مشکل یادسپاری و بازآفرینی اطلاعات را در این گروه و این حیطه از دانش حل کرد؟ برای درونی ساختن این مفاهیم و نگرش ها در دانش آموزانی که در مرحله عملیات عینی قرار دارند، روش نمایش خلاق^۴ که عینی بودن، بازنمایی شناختی^۵ و وانمود کردن از عناصر مهم آن است، می تواند یکی از مؤثرترین روش ها باشد.

نمایش خلاق یک رسانه یادگیری است که مهارت ها و استراتژی های مختلفی در آن برای دستیابی به اهداف آموزشی به کار گرفته می شود. در این روش برای یادگیرندگان از طریق گفتگو، تعامل و مشارکت، فضایی جهت تجزیه و تحلیل واقعیت و نه صرفاً ارائه واقعیت ایجاد می شود (سیموسکا و منیکس مک نامارا^۶، ۲۰۱۵). داستان های کوتاه هسته اصلی تجربه های موفقیت آمیز در زمینه نمایش خلاق هستند (چمبرز^۷، ۱۹۷۰). در نمایش خلاق بازیگران گفتگو ها را می آفرینند. جملات نوشته و حفظ نمی شوند. با هر اجرا، داستان

1. Iconic
 2. Verbal
 3. Hergenhahn & Olson
 4. Creative drama
 5. Cognitive Representation
 6. Simovska & Mannix McNamara
 7. Chambers

مفصل تر و بهتر سازماندهی می شود، اما اجرا همچنان بداهه باقی می ماند و هیچ گاه از قبل برای مخاطب طراحی نمی شود (فدایی حسین، ۱۳۹۰).

نمایش خلاق یک روش مناسب برای بازنمایی و بازآفرینی محتوای مورد آموزش است. روش نمایش خلاق را می توان به عنوان روش تدریس فعال در سراسر زندگی و به عنوان ارتقاء دهنده کارآمدی، بارآوری و بقای مهارت های تدریس و یادگیری نامید (یولاس، سویم، و تان^۱، ۲۰۱۱). تصور کردن و وانمود کردن اساس یک برنامه موفق نمایش خلاق است. برای کودکان گسترش دادن مرحله به مرحله یک اندیشه انتزاعی تا جایی که به یک واقعیت ملموس تبدیل شود کار بسیار دشواری است. آموزش و پرورش باید فرصت هایی را فراهم کند تا کودکان ارزش ها و مهارت های لازمی را بیاموزند که به کمک آن می توان یک اندیشه انتزاعی را به یک واقعیت تبدیل کرد (کرفت، کرمین، های و کلاک^۲، ۲۰۱۴). گروهی بودن این روش در میزان و کیفیت بازنمایی شناختی مؤثر است. تخیل و تمرکز در نمایش خلاق باعث ماندگاری بیشتر نظریات در ذهن دانش آموزان می شود (فدایی حسین، ۱۳۹۰).

نمایش خلاق به تصویرسازی و تخیل در مکان های از پیش تعیین شده، مطابق با ساختار گروه و هدف مطالعه می پردازد (اربابی و دوری^۳، ۲۰۱۰). مولفه های این روش با نظریه های سازنده گرایی در خصوص طراحی موقعیتی آموزش هم سواست. زمانی که نمایش خلاق به عنوان یک روش تدریس در کلاس درس به کار گرفته می شود، فرصتی برای دانش آموزان جهت ساختن مفاهیم توسط خودشان را فراهم می نماید (ادیگوزل^۴، ۲۰۰۷ به نقل از اینگونوا و اسکندروویلا^۵، ۲۰۱۰). در نمایش خلاق، ارتباطات افراد از طریق کار گروهی، استفاده از فن نمایش و بدیهه گویی مورد استفاده قرار می گیرد و شرکت کنندگان اعمالی انجام می دهند که بر اساس افکار، ابداعات، دانش و تجارب خودشان است و هیچ متن نوشتاری وجود

1. Ulas, sevim, & Tan
2. Craft, Cremin, Hay & Clack
3. Erbay & Doiru
4. Edigazel
5. Ienguna & Iskenderoilua

ندارد (عسگری، سلطانی، یلفانی، ۱۳۹۳). طراحی موقعیتی یادگیری بر ساخت اجتماعی دانش تأکید می‌کند و فرآیندی فعال در جهت تشکیل هویت اجتماعی است (ونگر^۱، ۲۰۰۸).

نمایش خلاق نیز تحول اجتماعی کودکان را به نحو معناداری افزایش می‌دهد (قاسم تبار و همکاران، ۱۳۹۰). تأمل در یادگیری موقعیتی به این معنا است که یادگیرنده کار خود و سایر افراد گروه را نقد و تجزیه و تحلیل کند و آن را با نحوه ی کار یک متخصص و یا سایر افراد گروه مقایسه کند (رضوی، ۱۳۸۶). در روش نمایش خلاق نیز نظرات و نمایش اعضای گروه توسط سایر دانش آموزان مورد نقد و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

در یادگیری مشارکتی از نوع همیاری که نمایش خلاق نیز نوعی یادگیری مشارکتی است، دانش آموزان برانگیخته می‌شوند تا به صورت گروهی کار کنند و یادگیری شان را از طریق یادگیری هم‌شاگردان خود تقویت کنند (استوار، غلام آزاد و مصرآبادی، ۱۳۹۱).

عنصر خلاقیت و مشارکت گروهی روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زایگاریک ممکن است شکل دیگری به خود گرفته و یادسپاری و بازآفرینی را تقویت کند. این تمایل که ما تکالیف ناقص را بهتر از تکالیف کامل به یاد می‌آوریم اثر زایگاریک^۲ نام گرفته است (سیف، ۱۳۸۷). اصل زایگاریک به این نکته اشاره دارد که وقتی فرد با مسأله ای روبرو می‌شود، یک حالت عدم تعادل شناختی در او اتفاق می‌افتد و تا زمان حل شدن مسأله ادامه می‌یابد.

این عدم تعادل شناختی که دارای ویژگی های انگیزشی است فرد را وا می‌دارد بکوشد تا تعادل نظام ذهنی اش را باز یابد. بنابراین تعادل شناختی بیشتر از عدم تعادل شناختی رضایت خاطر به دنبال دارد. مساله ها، محرک های نگهدارنده (یا سائق های شناختی) را به وجود می‌آورند، که تا زمان حل شدن مساله دوام می‌آورند، و در زمان حل مساله، محرک ها یا سائق های نگهدارنده پایان می‌یابند.

1. Wenger
2. Zeigarnik effect

شواهد حمایت کننده برای این نظر به وسیله‌ی خانم بلوما زایگاریک^۱ به دست آمده اند. او دریافت که تکالیف ناقص، در مقایسه با تکالیف کامل، برای مدت طولانی تری در حافظه می ماند و با جزئیات بیشتری بازنمایی می شوند (هرگنان و اولسون، ۲۰۰۱).

در ارتباط با نمایش خلاق پژوهش‌های متعددی صورت پذیرفته است، که در بیشتر آنها اثر روش نمایش خلاق بر یادگیری به صورت مستقل سنجیده شده است. در پژوهش حاضر بر تلفیق اصل زیگاریک با روش نمایش خلاق تأکید شده است. این تلفیق ممکن است خلاقیت این روش را در جهت مثبت تحت تأثیر قرار دهد. در اجرای نمایش خلاق، اولین مرحله بازگو کردن یک داستان مناسب به صورت کامل برای دانش آموزان است. این داستان اگر به صورت ناقص و نیمه تمام بازگو شود و دانش آموزان به تکمیل آن در ادامه نمایش خلاق بپردازند، چه تأثیری بر یادسپاری و بازآفرینی آنها خواهد داشت؟

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر تلفیق اصل زیگاریک در روش آموزشی نمایش خلاق به عنوان یکی از عناصر طراحی آموزش درس هدیه‌های آسمانی است. به عبارت دیگر هدف پژوهش حاضر پاسخ دادن به این سؤال است که آیا تلفیق اصل زیگاریک در روش نمایش خلاق بر یادسپاری و بازآفرینی مفاهیم درس هدیه‌های آسمانی تأثیر مثبت دارد؟ به منظور پاسخگویی به این سؤال دو فرضیه اصلی مطرح شد: الف) آموزش به روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زیگاریک بر یادسپاری مفاهیم درس هدیه‌های آسمانی تأثیر مثبت دارد. ب) آموزش به روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زیگاریک بر بازآفرینی شناختی مفاهیم درس هدیه‌های آسمانی تأثیر مثبت دارد.

1. Bluma Zeigarnik

روش پژوهش

پژوهش حاضر، کاربردی از نوع طرح پیش آزمون-پس آزمون با گروه کنترل بود. ابتدا متغیر وابسته (یادداری و بازآفرینی شناختی مفاهیم درس هدیه های آسمانی) در دو گروه آزمایش و کنترل در شرایط یکسان مورد سنجش قرار گرفت (پیش آزمون)، سپس متغیر مستقل (روش نمایش خلاق در تلفیق با اصل زایگاریک) در گروه آزمایش دستکاری و در نهایت متغیر وابسته در دو گروه در شرایط یکسان اندازه گیری شد (پس آزمون). جامعه آماری پژوهش متشکل از دانش آموزان دختر کلاس چهارم ابتدایی شهرستان اسدآباد استان همدان بود. از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای برای انتخاب نمونه تحقیق استفاده شد. به این ترتیب که از بین مدارس ابتدایی دخترانه شهرستان اسدآباد که در دو ناحیه شهری قرار داشتند، ۲ مدرسه به صورت تصادفی انتخاب شد. در هر مدرسه یک کلاس چهارم وجود داشت. به صورت تصادفی یکی از کلاس ها برای انجام پژوهش انتخاب و دانش آموزان این کلاس به صورت تصادفی و به صورت زوج و فرد در گروه های آزمایش و کنترل جایگزین شدند. هر گروه شامل ۱۰ نفر از دانش آموزان بود.

فرآیند اجرای تحقیق به این صورت بود که ابتدا پیش آزمون از هر دو گروه آزمایش و کنترل به عمل آمد. سپس شرکت کنندگان گروه آزمایش به روش نمایش خلاق با کاربردی اصل زایگاریک و گروه کنترل به روش نمایش خلاق بدون تلفیق اصل زایگاریک مفاهیم درس هدیه های آسمانی را در قالب داستان های کوتاه مرتبط با مفاهیم درس هدیه ها آموزش دیدند.

تعداد ۸ مفهوم از مفاهیم درس هدیه ها شامل: پاک و منزه بودن، توکل، امید، اخلاص، خیرخواهی، شکرگزاری، وحدت، و ناظر بودن خداوند برای این پژوهش انتخاب شدند. در دو جلسه اول ۲ مفهوم و در سه جلسه بعد، در هر جلسه ۲ مفهوم آموزش داده شد. بعد از آموزش از هر دو گروه آزمون یادسپاری به عمل آمد. بعد از تقریباً یک ماه آزمونی برای

سنجش بازآفرینی شناختی مفاهیم از دانش آموزان به عمل آمد. مراحل اجرای روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زایگاریک در جدول (۱) به شرح ذیل آورده شده است:

جدول ۱. روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زایگاریک

۱- انتخاب یک داستان مناسب برای نمایش خلاق.
۲- بازگو کردن داستان تا آنجا که احتمال ایجاد مساله ای در ذهن یادگیرنده شده و او باید به کامل کردن آن پردازد.
۳- گروه بندی کردن دانش آموزان با توجه به تعداد نقش ها.
۴- پذیرا شدن نظرات دانش آموزان در مورد چگونگی ادامه داستان و خودداری از اظهار نظرهای منفی سایر دانش آموزان در مورد نظر مطرح شده.
۵- ادامه دادن اظهار نظرها تا آنجا ادامه که به شکل اصلی داستان نزدیک و نزدیک تر شوید. مربی نقش تسهیل کننده را دارد و کلمات شدن به طرح اصلی داستان ارائه می دهد.
۶- تقسیم کردن طرح اصلی داستان به مراحل و صحنه ها با کمک دانش آموزان تا قابل اجرا باشد.
۷- بحث در مورد صحنه یا صحنه ها، وضع ظاهری صحنه، انگیزه ها، زمان و شخصیت ها و غیره. کمک به دانش آموزان برای ساختن تصورها و کل داستان.
۸- انتخاب بازیگران و آزاد گذاشتن آنها برای اجرای نمایش.
۹- مطلع ساختن سایر دانش آموزان از این که ممکن است نمایش بار دیگر توسط آن ها اجرا شود و درخواست از آن ها که نسبت به اجرای نمایش دید انتقادی داشته باشند، تا در پایان نمایش بتوانند بهتر از گروهی که نقش ها را اجرا می کنند، بار دیگر داستان را به شکلی بهتر به نمایش بگذارند.
۱۰- اعلام آغاز نمایش و مشاهده نمایش با سایر دانش آموزان و گوشزد به دانش آموزان که انتقادها و نظرات خود را برای اجرای بهتر نمایش پس از پایان نمایش ارائه دهند.
۱۱- گوش دادن انتقادها و نظرات و جایگزین کردن بازیگران برای اجرای دوباره.
۱۲- ارزیابی کردن برنامه و ارتباط دادن داستان با مفاهیمی از درس هدیه ها که در ارتباط مستقیم یا غیر مستقیم قرار دارند، و ارائه تعریف و مثال هایی از مفهوم مورد نظر.

ابزار پژوهش در این تحقیق، آزمون های بازآفرینی شناختی و یادسپاری مفاهیم درس هدیه های آسمانی کلاس چهارم ابتدایی بود. آزمون یادسپاری شامل ۸ سؤال در ارتباط با مفاهیم درس هدیه های آسمانی بود که از این آزمون برای سنجش آموخته های دانش آموزان قبل از اجرای متغیرها به عنوان پیش آزمون و پس از اجرای متغیرها به عنوان پس آزمون استفاده شد. روایی صوری و محتوایی آزمون توسط معلمان مدرسه و متخصصان سنجش و ارزشیابی تعیین شد. در شکل ظاهری سوال ها، تعداد، و محتوای آن ها توسط معلمان و صاحب نظرانی که در دسترس پژوهشگر بودند، تغییراتی به وجود آمد و نهایتاً نسخه نهایی آزمون تهیه شد. به منظور اعتبار بخشیدن به نتایجی که حاصل آزمون فوق است، پس از تعیین روایی، ضریب پایایی نیز محاسبه شد. پایایی آزمون با استفاده از روش دو نیمه کردن، از روش های همسانی درونی محاسبه شد. ضریب پایایی کل آزمون نیز با استفاده از فرمول اسپیرمن - براون محاسبه شد که برابر با ۰/۸۵ بدست آمد.

آزمون بازآفرینی مفاهیم نیز تقریباً یک ماه پس از اجرای آزمون اول به اجرا درآمد. این آزمون نیز شامل ۸ سؤال بود که به مفاهیم درس هدیه های کلاس چهارم اختصاص یافته بود. روایی آزمون توسط متخصصان و معلمان تعیین و پایایی آن نیز به روش دو نیمه کردن و با استفاده از فرمول ضریب پایایی اسپیرمن - براون، ۰/۶۶ محاسبه شد.

یافته های پژوهش

برای آزمون فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه آموزش به روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زیگاریک بر یادسپاری مفاهیم درس هدیه های آسمانی تأثیر مثبت دارد، از آزمون t مستقل استفاده کردیم. استفاده از آزمون t به دلیل برقرار نبودن پیش فرض ارتباط خطی برای استفاده از تحلیل کواریانس بود. نتایج حاصل از آزمون t در جدول (۲) گزارش شده است.

جدول ۲. مقایسه میانگین میزان یادسپاری دو گروه

آزمون	اختلاف میانگین ها	t محاسبه شده	t جدول	درجه آزادی	خطای استاندارد تفاوت	معناداری
یادسپاری	۱/۲	۰/۹۶	۱/۷۳۴	۱۸	۱/۲۴	۰/۰۵

با توجه به اینکه t محاسبه شده از t جدول با درجه آزادی ۱۸ در سطح معناداری آزمون یک دامنه (۰/۰۵) کوچکتر است، با ۹۵ درصد اطمینان می توان گفت که بین گروه های آزمایش و کنترل تفاوت معناداری در یادسپاری مفاهیم درس هدیه ها وجود ندارد. به عبارت دیگر تأثیر روش های به کار گرفته شده در به یادسپاری مفاهیم هدیه ها تقریباً به یک اندازه بوده و تفاوت معناداری بین آنها وجود ندارد.

برای آزمون فرضیه دوم پژوهش: «آموزش به روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زیگاریک بر بازآفرینی شناختی مفاهیم درس هدیه های آسمانی تأثیر مثبت دارد» از تحلیل کواریانس چندمتغیری (منکووا) استفاده شد. به منظور استفاده از آزمون منکووا ابتدا مفروضه های آن بررسی شد:

الف) بررسی همگنی شیب های رگرسیون که نتایج آن در جدول (۳) ارائه شده نشان داد که سطح معناداری بدست آمده از آماره (F) بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین همگنی شیب های رگرسیون مورد تأیید قرار گرفت.

جدول ۳. آزمون پیش فرض همگنی ضرایب رگرسیون دو گروه

منبع تغییر	مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	آماره F	سطح معناداری
مدل تصحیح شده	۱۰۴/۷۶۶	۳	۳۴/۷۹۵	۳/۶۰۱	۰/۰۳۷
مقدار ثابت	۴۴/۸۷۶	۱	۴۵/۹۷۶	۳/۷۹۲	۰/۰۴۵
پیش آزمون	۴۶/۵۹۶	۱	۴۸/۶۷۹	۴/۰۸۷	۰/۰۳۹
گروه * پیش آزمون	۱۶/۸۵۷	۱	۱۵/۹۶۳	۱/۷۱۵	۰/۲۰۹
خطا	۱۴۸/۱۵۷	۱۶	۹/۷۸۵		
مجموع	۲۰۶۵/۰۰۰	۲۰			
مجموع تصحیح شده	۲۵۷/۹۷۰	۱۹			

ب) در بررسی رابطه خطی بین دو متغیر با توجه به جدول (۴) مشاهده می شود که سطح معناداری ۰/۰۳۲ نشان دهنده برقراری ارتباط خطی بین متغیرها در دو گروه است.

جدول ۴. بررسی ارتباط خطی بین دو متغیرها در دو گروه

مجموع مجذورها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	آماره F	سطح معناداری	بین گروهها
۷۹/۱۰	۱۰	۸/۰۱	۱/۵۱۰	۰/۲۶۱	ترکیبی
۳۷/۹۵۲	۱	۳۸/۹۲	۷/۵۲۰	۰/۰۳۲	خطی بودن
۴۰/۱۰۸	۹	۴/۳۶	۰/۸۱۱	۰/۰۵۱	انحراف از خطی
۴۷/۳۶	۹	۵/۱۴			در گروهها
۱۲۶/۸۰	۱۹				مجموع
					مجموع

ج) بررسی برابری واریانس های جامعه با استفاده از آزمون لون نیز همان طور که در جدول (۵) دیده می شود معنادار نشده است و بنابراین شرط برابری واریانس ها برقرار است و محدودیتی برای آزمون منکووا وجود ندارد.

جدول ۵. بررسی برابری واریانس های دو گروه

آماره F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
۰/۲۳۲	۱	۱۸	۰/۶۱۴

د) نرمال بودن گروهها، مفروضه دیگری است که برای تحلیل کواریانس بررسی شد و نتایج آن با استفاده از آزمون شاپیرو-ویلک جدول (۶) نشان داد هر دو متغیر نرمال است. بنابراین مفروضه های انجام تحلیل کواریانس تأیید شدند و برای بررسی و تعیین چگونگی تأثیر تفاوت های موجود در استفاده از دو روش تدریس بر روی یادسپاری از این آزمون استفاده شد.

جدول ۶. نرمال بودن جامعه

شاپیرو ویلک			
	F	درجه آزادی	سطح معناداری
پیش آزمون	۰/۹۴۶	۲۰	۰/۷۱۰
پس آزمون	۰/۹۱۵	۲۰	۰/۴۸۶

پس از تعدیل نمرات پیش آزمون، نتایج تجزیه و تحلیل کواریانس در رابطه با فرضیه دوم این پژوهش، همان گونه که در جدول (۷) گزارش شده است، نشان می دهد سطح معناداری به دست آمده برای مدل تصحیح شده کمتر از ۰/۰۵ است، لذا با سطح اطمینان ۹۵٪ می توان گفت که بین میزان بازآفرینی شناختی دانش آموزانی که با روش نمایش خلاق با تلفیق اصل زیگاریک آموزش دیده اند با دانش آموزانی که با روش نمایش خلاق بدون اصل زیگاریک آموزش دیدند تفاوت معناداری وجود دارد و این تفاوت به نفع گروهی است که با تلفیق اصل زیگاریک آموزش دیده اند.

جدول ۷. تحلیل کواریانس پس آزمون بازآفرینی شناختی

منبع	مجموع مربعات	درجه آزادی	مربع میانگین	مقدار (F)	سطح معناداری
مدل تصحیح شده	۸۴/۶۲۳	۲	۴۲/۸۹۰	۴/۳۵۰	۰/۰۳۰
مقدار ثابت	۳۳/۱۷۹	۱	۳۴/۱۶۵	۳/۴۱۰	۰/۰۷۸
پیش آزمون	۷۸/۴۸۵	۱	۷۸/۶۲۳	۷/۶۳۵	۰/۰۱۶
گروه	۶/۹۵۲	۱	۶/۸۹۱	۰/۶۳۳	۰/۴۲۳
خطا	۱۷۸/۱۱۴	۱۷	۱۰/۲۹۸	-	-
مجموع	۲۰۸۷/۰۰۰	۲۰	-	-	-
مجموع تصحیح شده	۲۵۳/۸۹۰	۱۹	-	-	-

بحث و نتیجه گیری

روش آموزش در ارتباط با هدف، مخاطب، زمینه، محیط، محتوا و رسانه یک عنصر مهم در فرایند طراحی آموزش است. این پژوهش با هدف بررسی اثر روش نمایش خلاق در تلفیق با اصل زایگاریک و بدون تلفیق با اصل زایگاریک بر میزان بازآفرینی شناختی و یادسپاری مفاهیم درس هدیه های آسمانی به این نتیجه دست یافت که آموزش با روش نمایش خلاق در تلفیق با اصل زایگاریک در مقایسه با روش نمایش بدون تلفیق اصل زایگاریک توانسته است به طور معناداری میزان بازآزمایی شناختی را در گروه مداخله ارتقاء بخشد اما در میزان یادسپاری تفاوتی مشاهده نشد. در ارتباط با نتیجه حاصل شده، می توان به پژوهش های انجام شده در این زمینه از جمله پژوهش ادیگازل و تیموسن^۱ (۲۰۱۰) با عنوان "تأثیر نمایش خلاق بر پیشرفت دانش آموزان در آموزش تعدادی از نظریه های رشد و یادگیری اشاره نمود

1. Adiguzel & Timucin

که در نهایت به این نتیجه دست یافتند که روش نمایش خلاق باعث رشد سطح علمی دانشجویان در ارتباط با نظریه‌های یادگیری و رشد می‌شود.

کاهیت کیهان^۱ (۲۰۰۹) نیز در پژوهش خود با عنوان اثر نمایش خلاق بر ماندگاری اطلاعات درس ریاضی به این نتیجه رسید که روش نمایش خلاق در درس ریاضی در پایداری و بازآفرینی اطلاعات بهتر از روش های سنتی تدریس است. همچنین خیبری و پاکزاد (۲۰۱۲) در پژوهش خود با عنوان "تأثیر تدریس راهبردهای خواندن انتقادی بر یادسپاری لغات یادگیرندگان زبان خارجی به این نتیجه رسیدند که یادداری و بازآفرینی گروه آزمایش از گروه گواه بیشتر بوده است. آن‌ها علت این امر را سهولت بیشتر متن و جالب بودن آن در هنگام استفاده از راهبردهای خواندن انتقادی دانستند. پیتر^۲ (۲۰۰۳) گزارش کرد که نمایش - خلاق یک روش مؤثر برای ساختن اطلاعات پیچیده توسط دانش آموزان است. در پژوهش اخیر بر این نکته تأکید شده است که روش نمایش خلاق بیشتر برای ساده و عینی کردن مفاهیم پیچیده و انتقال آن‌ها و هم چنین ساختن مفاهیم و اصول که از سطوح بالای هدف‌های آموزشی هستند به کار می‌رود.

زمانی که نمایش خلاق به عنوان یک روش تدریس در کلاس درس به کار گرفته می‌شود، فرصتی برای ساختن مفاهیم به وسیله خود دانش آموزان مهیا می‌شود (اینگونا و اسکندرویل، ۲۰۱۰). روش نمایش خلاق یک روش آموزشی مناسب برای فعال کردن دانش آموزان و بیشتر برای رشد سطوح بالای هدف های آموزشی مانند حل مسأله و خلاقیت مناسب است. آنجا که تدریس جنبه‌ی نمایشی و عملی دارد، توجه را به سوی مسأله جلب می‌کند و این باعث می‌شود دانش آموزان در بطن موضوع قرار بگیرند (زارعی، نوروزی و صفوی، ۱۳۹۱) البته نباید از این نکته غفلت کرد و آن این که روش نمایش خلاق قابل کاربست در تمامی سطوح آموزش و پرورش است و به عنوان یک روش آموزشی موثر می‌تواند در تمامی

1. Cahit Kayhan
2. Peter

دوره ها و سطوح آموزش رسمی استفاده شود (آدی گوزل و تیموسین، ۲۰۱۰). پژوهش های فوق، تأثیر مثبت روش نمایش خلاق بر یادسپاری را تصدیق می کنند، و در نتیجه، یافته پژوهش حاضر با نتایج حاصل از این پژوهش ها - در ارتباط با نمایش خلاق - هم سو است. اما نتایج حاصل از این پژوهش در کاربست اثر زایگارنیک در تلفیق با نمایش خلاق با پژوهش انجام گرفته توسط زایگارنیک و کهلر (به نقل از هرگنان و اولسون، ۲۰۰۱، ص ۲۹۱) در تضاد است.

علت این امر و نتیجه حاصله را می توان به عدم یکپارچگی و تلفیق مناسب اثر زایگارنیک با نمایش خلاق در حین آموزش و عدم ارتباط روش نمایش خلاق با سایر عناصر طراحی آموزش دانست.

به طور کلی بازگو کردن داستان به صورت ناتمام و ایجاد شدن مساله در ذهن دانش آموزان منجر به فعال شدن دانش آموز می شود و در نتیجه آن، پایداری و بازآفرینی اطلاعات نیز بهبود می یابد. از طرف دیگر دانش آموزان مقطع ابتدایی در دوره عملیات عینی قرار دارند که طرح مسائل به صورت عینی و دیداری، پایداری و بازآفرینی مفاهیم را برای آن ها قابل فهم می سازد. اثر زایگارنیک در تلفیق با نمایش خلاق زمینه بازنمایی نمادی، مرور شناختی و نیرومند شدن بازآفرینی شناختی را تسهیل می نماید.

تعیین اثرات آموزشی و پرورشی روش های آموزشی از دیرباز مورد توجه قرار گرفته و ادامه دارد. استفاده از روش هایی که مورد آزمایش قرار گرفته و کارایی آنها در رسیدن به هدف های سطوح مختلف به اثبات رسیده است، از مؤلفه های مهم طراحی آموزش است. این که چه روشی برای رسیدن به چه هدفی و انتقال چه نوع محتوا و پیامی مناسب است، کمک شایانی به طراح آموزش خواهد کرد. پژوهش حاضر نیز با هدف سنجش تأثیر تلفیق اصل زایگارنیک در نمایش خلاق برای رفع مشکل بازآفرینی اطلاعات در رویارویی با مسائل و چالش ها بود. مزیت پژوهش حاضر نسبت به سایر پژوهش ها تلفیق یک اصل تربیتی با یک

روش آموزشی و همچنین در نظر گرفتن اثر روش آموزشی در ترکیب با سایر عناصر اثرگذار در فرایند آموزش یادگیری است.

منابع

- استوار، نگار؛ غلام آزاد، سهیلا؛ و مصرآبادی، جواد (۱۳۹۱). تاثیر گذاری آموزش به روش تقسیم بندی دانش آموزان به گروه های پیشرو بر شاخص های شناختی، فراشناختی و عاطفی، در یادگیری درس ریاضی. فصلنامه نوآوری های آموزشی، ۱۱، (۴۱)، ۲۹ - ۵۰.
- چمبرز، دیویی (۱۹۷۰). قصه گویی و نمایش خلاق. (ترجمه: ثریا قزل ایاغ). تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- رضوی، عباس (۱۳۸۶). مباحث نوین در فناوری آموزشی. اهواز: دانشگاه شهید چمران.
- زارعی زوارکی، اسماعیل، نوروزی، داریوش، صفوی، محمدرضا. (۱۳۹۱). پرورش خلاقیت با بهره گیری از روش تدریس بدیعه پردازی در درس زبان انگلیسی. فصلنامه علمی و پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی. ۱، (۴)، ۶۵-۸۳.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۷). روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش. (ویرایش ششم) تهران: دوران.
- عسگری، محمد. سلطانی، محسن، یلفانی، ناهید (۱۳۹۳). اثربخشی آموزش نمایش خلاق بر خلاقیت دانش آموزان پیش دبستانی شهر همدان. فصلنامه علمی و پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی. ۳، (۴)، ۳۵-۵۴.
- فردانش، هاشم. (۱۳۸۳). مبانی نظری تکنولوژی آموزشی. تهران: سمت.

- قاسم تبار، نبی الله، الهو یردیانی، خلیل، حاجی تبار، محسن، محمد جانی، هیوا، و خسروی، فرزاد. (۱۳۹۰). تأثیر نمایش خلاق بر تحول اجتماعی کودکان پیش دبستانی. *روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی*، ۸، (۳۲)، ۴۱۳-۴۰۵.
- منصور، محمود. (۱۳۸۶). *روانشناسی ژنتیک*. تهران: سمت.
- مک کاسلین، نلی. (۱۳۹۰). *درام خلاق*. (ترجمه: حسین فدایی حسین). تهران: نمایش.
- نعیمی، فخرالزمان، زارع، حسین، هرمزی، محمود، شقاقی، فرهاد و کاوه، محمد حسین. (۱۳۹۱). *مجله فناوری آموزش*، ۱، (۷)، ۲۳-۳۲.
- هرگنهان، بی. آر، و السون، ام. اچ. (۲۰۰۱). *مقدمه ای بر نظریه های یادگیری*. (ترجمه علی اکبر سیف) (۱۳۸۲). تهران: دوران.

- Cahit Kayhan, H. (2009). Creative drama in terms of retaining information. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 737-740.
- Craft, A., Cremin, T., Hay, P., & Clack, J. (2014). Creative primary schools: *developing and maintaining pedagogy for creativity*. *Ethnography and Education*, 9(1), 16-34.
- Adiguzel. H. A., Timuçin, E. (2010). The effect of creative drama on student achievement in the instruction of some development and learning theories. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 1741-1746.
- Erbay, F. S., & Doiru, S. Y. (2010). The effectiveness of creative drama education on the teaching of social communication skills in mainstreamed students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 4475-4479.
- Khabiri, M., & Pakzad, M. (2012). The Effect of Teaching Critical Reading Strategies on EFL Learners' Vocabulary Retention. *The Journal of Teaching Language Skills*. 4, 1, 73-106.
- Ienguna, Y. i., iskenderoilua, T. (2010). A review of creative drama studies in math education: aim, data collection, data analyses, sample and conclusions of studies. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9, 1214-1219.

- Peter, M. (2003). Drama, Narrative an Early Learning. *British Journal of Special Education*, 30, 1, 21-27.
- Simovska, V. Mannix McNamara, P. (2015). *Schools for Health and Sustainability: Theory, Research and Practice*. Springer.
- Ulas, A., sevim, O. & Tan, S. (2011). Attitudes of pre-service teacher of Turkish language towards creative drama course. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 31, 362- 368.
- Wenger, E. (2008) .*Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. United Kingdom: Cambridge University Press.

